

Avdelningen för kunskapsstyrning för hälso- och sjukvården

Plan med förslag på insatser för att stödja regionernas hantering av uppdämda vårdbehov orsakade av covid-19

Bakgrund

Socialstyrelsen har 25 juni 2020 fått ett regeringsuppdrag för att stödja regionernas hantering av uppdämda vårdbehov som orsakats av covid-19. Uppdraget innebär att Socialstyrelsen ska presentera en plan med förslag på ändamålsenliga och effektiva insatser för att stödja regionerna i arbetet med att tillgodose vårdbehoven samt att utreda behovet av nödvändiga ändringar i regleringar och krav på rapportering för att detta ska kunna ske. Uppdraget innebär vidare att Socialstyrelsen ska följa och analysera utvecklingen av väntetider och vårdköer inom hälso- och sjukvården, med särskilt fokus på konsekvenser av covid-19. Till uppdraget hör också att följa och analysera överenskommelsen om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården 2020, inklusive dess tilläggsöverenskommelse. Slutligen ska myndigheten lämna förslag på vilka data, arbetssätt och processer som behöver utvecklas för att det ska vara möjligt att följa väntetider för flera delar av vårdkedjan och på så vis få en bättre bild av patientens totala väntan på vård.

Socialstyrelsen ska i uppdraget samråda med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), regionerna och andra berörda aktörer på området.

Planen med förslag på insatser ska redovisas 15 september 2020. Övriga delar av uppdraget ska delredovisas 31 december 2020 och 15 juni 2021 samt slutredovisas 31 mars 2022.

I denna rapport redogör Socialstyrelsen för planen med förslag på insatser för att stödja regionernas hantering av uppdämda vårdbehov som orsakats av covid-19.

Vägledande principer i arbetet med planen

Planen har tagits fram i nära samverkan med SKR och regionerna. Bland annat har flera möten genomförts inom ramen för partnerskapet mellan Socialstyrelsen och regionernas nationella system för kunskapsstyrning. Representanter för SKR har också deltagit på mötena, där en dialog förts om regionernas behov av stöd.

För de delar som berör lägesbilder och analyser har Nationella samordningsgruppen (NSG) för uppföljning och analys, som både arbetar direkt med huvudmännen och via nationella programområden, varit behjälpliga med inspel.

I bedömningen av vilka insatser som bör genomföras har Socialstyrelsen låtit regionernas behov vara vägledande. Det innebär att förslagen på insatser i denna rapport huvudsakligen avgränsats till de förslag som framförts i dialogen med regionerna och SKR. I det slutliga urvalet av insatser har hänsyn även tagits till vilka förslag som anses kunna leda till ett mer effektivt omhändertagande för patienter och brukare på lång sikt.

Tandvården ingår inte i denna del av uppdraget, men kan komma att inkluderas i övriga delar om ett sådant uppdrag skulle ges.

Förslag på insatser

Utifrån dialogen med SKR och regionerna har Socialstyrelsen kommit fram till att föreslå följande insatser som stöd till regionerna:

- stöd för analyser och lägesbilder
- deltagande i regionernas nya nätverk för arbete med uppdämda vårdbehov
- stöd för principer för prioriteringar på övergripande nivå
- stöd för utmönstring av ineffektiva åtgärder i vården
- stöd i regionernas arbete med en mer effektiv kompetensförsörjning
- aktivering och kommunikation av redan framtagna underlag och fungerande arbetsformer.

Stöd för analyser och lägesbilder

I en fortsatt dialog med SKR och regionerna kommer Socialstyrelsen att påbörja en behovsanalys för att tydliggöra hur myndigheten kan stödja regionerna med hjälp av statistik och analyser. I detta ska det även fastställas innehåll och form för stödets utformning, till exempel lägesrapporter, löpande statistik och indikatorer. I en första dialog med NSG om uppföljning och analys har det framkommit att regionerna för närvarande försöker skapa en bild av sin egen situation avseende de uppdämda vårdbehoven, och arbetar med att samordna denna bild inom respektive region. Eftersom flera regioner befinner sig i ett inledningsstadium av detta arbete och har svårt att idag fastställa vilket stöd de kan behöva från nationellt håll, behöver dialogen med regionerna fortsätta kontinuerligt under hösten. Baserat på behovsanalysen kommer Socialstyrelsen att undersöka vilka data som bör samlas in för att kunna belysa läget och ge stöd till regionerna samt med vilken aktualitet dessa data behöver samlas in. Möjliga datakällor, utöver Socialstyrelsens register och väntetidsdatabasen, kan vara kvalitetsregister och register på andra myndigheter eller hos regionerna. Myndigheten ska sträva efter att använda redan insamlade data.

Utöver att ge stöd så kommer Socialstyrelsen att inom ramen för uppdraget även att följa väntetider och vårdköer i hälso- och sjukvården, och beakta vårdgarantins tidsgränser och faktorer som kön, ålder, diagnos, olika vårdområden och regioner, både före, under och efter utbrottet av covid-19. Myndigheten ska också följa upp överenskommelsen om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården 2020, inklusive tilläggsöverenskommelsen. För att kunna genomföra dessa

analyser behöver Socialstyrelsen i ett tidigt skede få tillgång till väntetidsdatabasen. Detta ska planeras tillsammans med SKR med målet att på sikt ta fram ett effektivt, informations- och rättssäkert system som fungerar för båda parter.

I uppdraget ingår även att lämna förslag på vilka data och arbetssätt eller processer som behöver utvecklas för att det ska vara möjligt att följa väntetider för fler delar av vårdkedjan och på så vis få en bättre bild av patienternas totala väntan på vård. Detta arbete kan påbörjas när projektet börjar få en klarare bild av hur behoven av data såväl nationellt som regionalt ser ut, i kombination med insikter om aktualitet, förväntad nytta, målgrupper och så vidare. Arbetet inleds med att beskriva vilka data som finns tillgängliga i relation till vårdkedjan för att, på ett systematiskt sätt, kartlägga områden där det saknas relevanta data. Det behöver även undersökas hur data ska göras tillgängliga för att nå målgrupperna.

Deltagande i regionernas nya nätverk för arbete med det uppdämda vårdbehovet

Regionerna planerar att bygga upp ett nationellt nätverk, utifrån befintliga strukturer, för arbete med uppdämda vårdbehov till följd av covid-19. Nätverket kommer att mötas regelbundet för att bidra till samordning mellan regionerna och för att dela goda exempel. Nätverket ska diskutera frågor om väntetidsstatistik och andra datafrågor. Till nätverket kommer också regionernas arbete med vårdlotsar att kopplas.

Socialstyrelsen har bjudits in att delta i nätverket för att få del av regionernas behov av till exempel data och kunskapsstöd. Deltagandet kommer att utformas utifrån lärdomar från den IVA-samordning som utvecklats under covid-19-pandemin, där myndigheten deltar. Socialstyrelsens roll kommer att få utvecklas närmare när nätverket är etablerat.

Stöd för principer för prioritering på övergripande nivå

I dialog med SKR har det framkommit att det finns behov av ett övergripande prioriteringsstöd från Socialstyrelsen. Detta stöd skulle kunna likna det stöd för prioritering under covid-19-pandemin som tagits fram för intensivvården och rutinsjukvården. Särskilt i dokumentet *Nationella principer för prioritering av rutinsjukvård under covid-19-pandemin – Kunskapsstöd för att utveckla regionala och lokala riktlinjer*¹ finns vägledning som skulle kunna omsättas i arbetet med det uppdämda vårdbehovet.

Det övergripande prioriteringsstödet bör tas fram i nära dialog med regionernas nationella system för kunskapsstyrning och bör även kompletteras med ett stöd för implementering riktat till regionerna. Samverkan mellan Socialstyrelsen, SKR och regionerna kring ett sådant stöd skulle även kunna vara ett bra sätt att ännu bredare lyfta fokus på prioriteringar i hälso- och sjukvården. Det horisontella perspektivet mellan olika sjukdomsområden anser Socialstyrelsen i detta sammanhang vara ett särskilt viktigt fokusområde, i strävan mot en vård på lika villkor.

¹ <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/dokument-webb/ovrigt/nationella-principer-for-prioritering-av-rutinsjukvard-covid19.pdf>

Stöd för utmönstring av ineffektiva åtgärder i vården

I Socialstyrelsens nationella riktlinjer rangordnas åtgärder kopplade till hälsotillstånd från 1 till 10. Riktlinjerna innehåller även rekommendationen FoU (forskning och utveckling) samt icke-göra, för åtgärder som inte har önskad effekt eller som är skadliga vid ett visst hälsotillstånd. Icke-göra-rekommendationer skulle kunna sammanställas och spridas, som ett stöd för sådant som kan prioriteras ned eller helt prioriteras bort. Ett sådant stöd för utmönstring av ineffektiva åtgärder skulle kunna vara ett sätt att relativt snabbt frigöra resurser till de delar i vården som sannolikt innebär en större nytta för patienterna.

Stöd i regionernas arbete med en mer effektiv kompetensförsörjning

För att regionerna ska kunna hantera de uppdämda vårdbehoven är kompetensförsörjningen en viktig förutsättning. Det nyligen etablerade Nationella vårdkompetensrådet, som samlar företrädare för regioner, kommuner och lärosäten samt Socialstyrelsen och Universitetskanslersämbetet, kommer inom den närmaste tiden att göra en analys av konsekvenser och lärdomar av covid-19-pandemin utifrån ett kompetensförsörjningsperspektiv. Denna analys kan vara användbar i arbetet med att använda resurserna på bästa sätt. Nationella vårdkompetensrådet kommer att facilitera etableringen av regionala vårdkompetensråd i varje sjukvårdsregion, som kan bli nyckelaktörer i arbetet med att använda vårdens och omsorgens kompetenser på bästa sätt. Socialstyrelsen föreslår att myndigheten i dialog med regionerna undersöker på vilket sätt det nationella vårdkompetensrådet och andra befintliga arenor inom området kan bidra i arbetet med uppdämda vårdbehov.

Aktivering och kommunikation av redan framtagna underlag och fungerande arbetsformer

Socialstyrelsen har idag flera stöd som kan bidra till mer effektivt och resurssparande arbete. Utifrån de behov som regionerna ser skulle Socialstyrelsen kunna bidra med ytterligare stöd för implementering av dessa. Socialstyrelsen avser därför, i dialog med regionernas nationella system för kunskapsstyrning, kartlägga vilka befintliga stöd som kan vara till nytta i arbetet med uppdämda vårdbehov och stödja en utökad användning av dessa.

Samordning med andra pågående initiativ

Den 13 augusti 2020 tillsatte regeringen en delegation för ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården. I delegationens uppdrag ingår bland annat att

- stödja regionernas arbete med att ta fram och genomföra regionala handlingsplaner för ökad tillgänglighet
- stödja ett effektivt resursutnyttjande och kortare väntetider genom att informera om patienters valmöjligheter
- stödja regionernas och kommunernas arbete med utvecklingen av en nära och tillgänglig vård
- utreda och lämna förslag, om så anses lämpligt, på en nationellt samordnad sjukvårdsrådgivning genom 1177 Vårdguiden

- utreda en utökad vårdgaranti
- vidareutveckla överenskommelsen om kömiljarden.

Delegationens arbete ska delredovisas 30 juni 2021 och slutredovisas 15 maj 2022.

Den nya delegationen för ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården kommer att vara en viktig dialogpartner för Socialstyrelsen. Parterna behöver samordna uppdragen och delegationen kommer bland annat att kunna ge inspel till ytterligare stödjande aktiviteter där Socialstyrelsen är den mest lämpliga aktören.

Behov av samordning finns också i relation till andra uppdrag och initiativ. Ett sådant är Socialstyrelsens uppdrag att främja omställningen i hälso- och sjukvården till en god och nära vård (S2020/03319/FS). Ett annat är det initiativ som tagits inom partnerskapet för kunskapsstyrning inom hälso- och sjukvård att bilda en expertgrupp för horisontella prioriteringar. Detta är ett insatsområde som Socialstyrelsen gör tillsammans med regionernas nationella samverkansgrupp för metoder för kunskapsstöd. Socialstyrelsen ser även stora samordningsvinster med att utveckla samverkan med SKR och regionerna i arbetet med att ta fram personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp. Vårdförloppen syftar till att vård och behandling ska kunna ges mer effektivt och lika över hela landet. Hitills är tre vårdförlopp fastställda och redo att börja införas: vårdförlopp för höftledsartros, reumatoid artrit samt stroke och TIA.

Sammantaget är det angeläget att samordna de uppdrag som på olika sätt kopplar till regionernas hantering av pandemin och dess konsekvenser.

Det fortsatta arbetet med att stödja regionerna

Sammanfattningsvis har Socialstyrelsen valt att prioritera snabba stödåtgärder där SKR och regionernas behov har varit vägledande. Utmaningarna med uppdamda vårdbehov kan dock komma att finnas kvar under en längre period, och även föranleda förändrade behov av stöd under tiden. Socialstyrelsen kommer därför fortsatt att ha en nära dialog med SKR, regionerna och även patientföreträdare för att löpande identifiera behovet av stöd. Socialstyrelsen kommer också att vara lyhörd för hur stödet bör utformas för att på bästa sätt komma till nytta för regionerna och medborgarna.